

Evaluering af arbejdet med at støtte tidligere anbragte i opsporing, forståelse og bearbejdning af deres sagsakter

Udarbejdet af Kirstine Bjerno Folkvardsen og Mette Larsen

Indhold

Introduktion	1
Evalueringsdesign	2
Metodiske overvejelser	3
Fund	4
Respondentgrundlag	4
Anbringelsesbaggrund og tidligere erfaringer med aktindsigt	4
Kendskab til tilbuddet og former for modtaget støtte	6
Erfaringer med terapeutisk støtte og bearbejdning af sagsakter	8
Opsummerende	11
Litteratur	13

Introduktion

Delprojekt 4 og 5 tager afsæt i to centrale behov, som mange tidligere anbragte står med, når de ønsker adgang til deres børnesagsakter: behovet for støtte til at opspore, hvor deres akter befinder sig, ansøge om adgang til materialet og behovet for en tryk og fagligt understøttet ramme for at læse og bearbejde indholdet. Erfaringer fra både danske og internationale initiativer viser, at anmodningen om aktindsigt i egne børnesager for mange indebærer en kompleks, følelsesmæssigt belastende og praktisk udfordrende proces. Mange tidligere anbragte beskriver vanskeligheder med at orientere sig i systemet, usikkerhed om egne rettigheder samt et stort behov for støtte, både i opsporingen af materialet og i mødet med det, når det endelig udleveres.

Delprojekt 4 har derfor til formål at etablere et netværk af frivillige hjælpere, forankret på Danmarks Forsorgsmuseum (DFM). Netværket består af personer med forskellige kompetencer og erfaringer og har til formål at tilbyde en personlig, fleksibel og vedvarende støtte til tidligere anbragte i opsporingen af deres sagsakter og i forståelsen af deres anbringelseshistorie som led i deres personlige livsfortælling. Delprojektet bygger på erfaringerne fra *Mikado*-projektet (Nielsen, 2018) og modellen ”Mødet med journalen”, som blev udviklet i forbindelse med ph.d.-afhandlingen ”Hvem troede de jeg var?” (Rasmussen, 2021). Modellen arbejder blandt andet med systematisk forventningsafstemning, dialog, vidensdeling, refleksion og opfølgning. Den oprindelige ambition var, at netværket skulle bestå af 15-30 hjælpere bosiddende omkring Århus, Odense og København, som i projektperioden skulle støtte mellem 400 og 600 tidligere anbragte. Pr. d. 31. maj 2026 var der 25 frivillige hjælpere i netværket, som havde hjulpet 665 tidligere anbragte. Det var desuden en ambition, at netværket efter projektets afslutning skulle blive et permanent tilbud, der kunne kontaktes af kommuner, arkiver, væresteder og relevante civilsamfundsaktører, der ikke selv er i stand til at støtte tidligere anbragte i forbindelse med opsporing og udlevering af sagsakter. Denne ambition er delvist realiseret, da tilbuddet er sikret gennem en ny bevilling fra Reserven i perioden 2026-2029.

Hvor delprojekt 4 fokuserer på opsporing og adgang til sagsakter, har delprojekt 5 fokus på den efterfølgende proces: Læsningen, forståelsen og den terapeutiske bearbejdning af indholdet i sagsakterne (fx i forbindelse med oplysninger om en selv eller ens familie,

som kan være traumatiserende at læse). Dette delprojekt udføres af TABUKA og bygger primært på erfaringerne fra projekterne *Mikado* samt projektet ”Mit liv – Min sag”, hvor tidligere anbragte fik støtte til både at organisere og læse deres akter samt til at håndtere de reaktioner og erkendelser, der ofte følger i kølvandet på mødet med deres historie (Nielsen, 2018). Ligeledes tyder erfaringer i såvel Danmark som internationalt på, at mange oplever stærke følelsesmæssige og kropslige reaktioner, når de læser deres sagsakter, herunder genaktivering af traumer, skamfølelse, søvnproblemer og en oplevelse af ensomhed (Bardsley, 2017; Larsen, 2022; Nielsen, 2018; Pugh, 1999; Rasmussen, 2021). Samtidig kan mødet med sagsakterne åbne for nye forståelser af barndommen, af tidligere relationer og af én selv.

I det terapeutiske arbejde i delprojekt 5 anvendes metoder fra ”Det dobbelte blik” (Warming et al., 2017), hvor stigmatiserende ord og beskrivelser vendes til konstruktive reaktioner på usunde forhold, og den narrative tilgang, herunder arbejdet med eksternalisering, det vil sige adskillelse af problem fra person samt udvikling af nye livsfortællinger (Larsen, 2022; Larsen et al., 2024; White, 2008). Målet er at understøtte deltagerne i at forstå deres egen barndom og identitet, og samtidig modvirke skadelige selvfortællinger, der kan være forankret i tidligere stigmatiserende beskrivelser.

På tværs af delprojekt 4 og 5 var ambitionen ydermere at udvikle nye, velunderbyggede modeller for støtte til tidligere anbragte, både i opsporingen af sagsakterne, i mødet med systemets dokumenter og i håndteringen af de personlige og følelsesmæssige reaktioner, som læsningen af sagsakterne kan udløse. Det var yderligere en ambition at de to delprojekter skulle bidrage med viden og erfaringer til udviklingen af den ”danske model” for udlevering og bearbejdning af børnesagsakter, som det samlede projekt Retten til egen historie har som overordnet målsætning at udvikle med henblik på at styrke både den nationale praksis på området og at inspirere den internationale praksis på området.

Evalueringsdesign

Evalueringen af delprojekter 4 og 5 har haft to hovedformål: dels at undersøge tidligere anbragtes oplevelser af den støtte, de har modtaget i forbindelse med opsporing af deres

sagsakter, og dels at belyse deres erfaringer med den terapeutiske støtte til læsning og bearbejdning af materialet.

Til dette formål har KP i samarbejde med TABUKA og Danmarks Forsorgsmuseum udviklet et spørgeskema, som er udsendt til alle personer, der har modtaget hjælp til at opspore og forholde sig til egne sagsakter gennem *Retten til egen historie*. Spørgeskemaet omfatter spørgsmål om respondenternes anbringelsesbaggrund, tidligere erfaringer med aktindsigt, oplevelsen af den modtagne støtte samt begrundelser for eventuelt fravalg af dele af tilbuddet. Spørgeskemaet blev pre-testet via telefoninterviews med fem tidligere anbragte fra det erfaringspanel, som Danmarks Forsorgsmuseum nedsatte i starten af projektet. De fem var alle mænd i midt tresserne og havde alle modtaget støtte fra projektet og udfyldt spørgeskemaet. Med afsæt i disse interviews blev spørgeskemaet justeret.

Spørgeskemaet er udsendt af tre runder hen over projektperioden med henblik på dels at indsamle erfaringer, mens forløbene stadig var friske i erindringen for deltagerne og med henblik på at kunne tilpasse projektets aktiviteter i lyset af eventuel kritik. I den efterfølgende analyse er besvarelsene fra de tre runder samlet og analyseret som ét samlet datagrundlag.

Metodiske overvejelser

I analysen af resultaterne er det væsentligt at være opmærksom på, at spørgeskemaet består af 38 spørgsmål og dermed dækker et bredt spektrum af forskelligartede dimensioner. Dette indebærer blandt andet, at en ”nej”-besvarelse på spørgsmålet om at have modtaget hjælp til at læse sine akter kan skyldes, at respondenteren endnu ikke har fået udleveret sine akter. Besvarelsen afspejler dermed ikke nødvendigvis et fravalg af eller utilfredshed med tilbuddet, hvilket bør holdes for øje i fortolkningen af datamaterialet.

Spørgeskemaets længde kan desuden have medført en oplevelse af uoverskuelighed, hvilket potentielt kan have påvirket svarprocenten. Til gengæld vurderer vi, at den omfattende spørgeramme har givet et mere detaljeret og nuanceret datagrundlag blandt de respondenter, der har gennemført besvarelsen. Derudover indeholder spørgeskemaet flere åbne kommentarfelder. Disse besvarelser er ikke kvantificeret men bidrager med værdifulde kvalitative indsigter, som uddyber og perspektiverer de kvantitative fund.

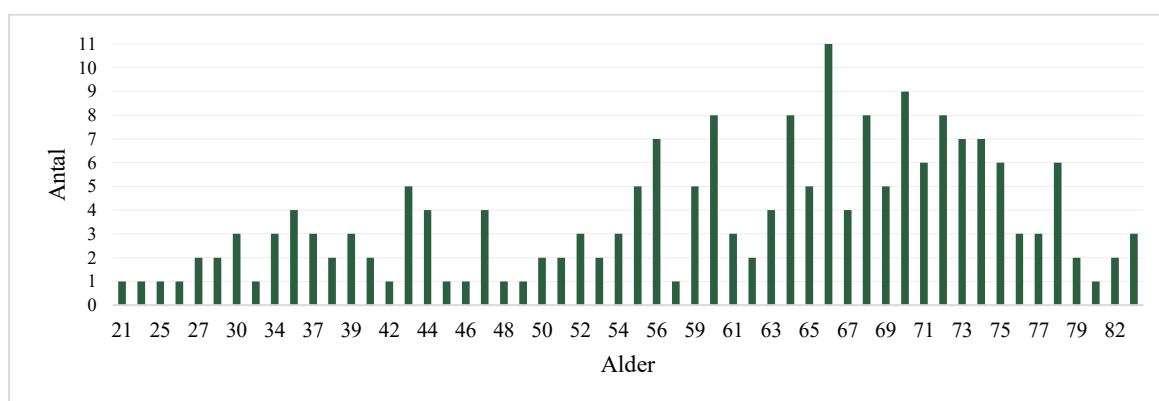
Fund

Respondentgrundlag

Spørgeskemaet er på tværs af de tre runder blevet sendt til i alt 526 personer. Heraf har 162 personer gennemført hele spørgeskemaet, mens 41 har påbegyndt, men ikke fuldført besvarelsen. Dette svarer til en samlet svarprocent på 31%.

Blandt respondenterne identificerer 66% sig som kvinder og 33% som mænd. Respondenterne spænder aldersmæssigt fra 21 til 84 år, med en overvægt blandt de 56-78-årige.

Figur 1: Aldersfordeling blandt respondenter

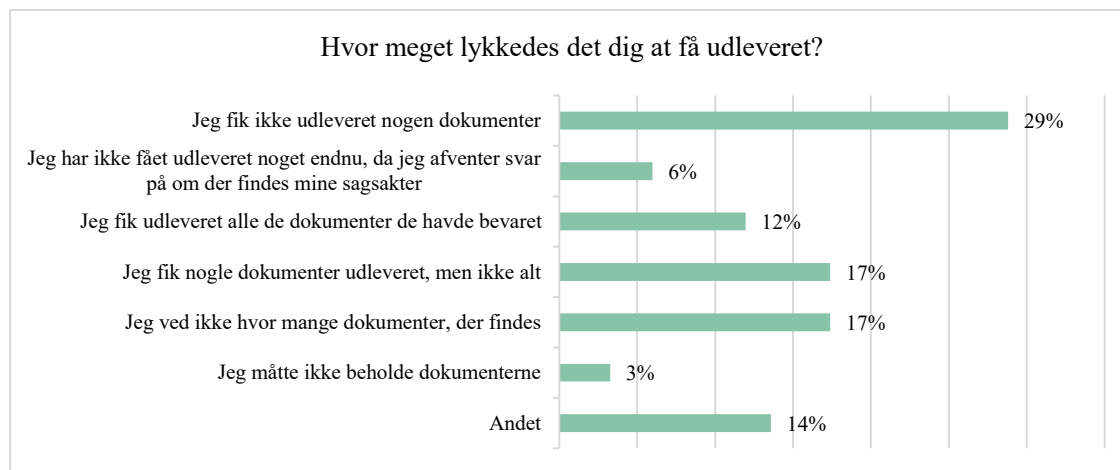
Anbringelsesbaggrund og tidligere erfaringer med aktindsigt

Størstedelen af respondenterne er personer med anbringelsesbaggrund. 91% angiver, at de var anbragt udenfor hjemmet i barndommen, mens 9% har svaret ”andet”; heraf fremgår det af det åbne kommentarfelt, at flere søger på vegne af deres forældre. Blandt de tidligere anbragte angiver 59%, at de har været anbragt flere steder, mens 33% har været anbragt ét enkelt sted, og 8% svarer ”ved ikke”. Anbringelserne har primært fundet sted på institutioner (52 %), efterfulgt af plejefamilier (23%) og netværksplejefamilier (9%).

Hvad angår aktindsigt, har 86 % overvejet at søge adgang til deres sagsakter allerede inden, de blev bekendt med *Retten til egen historie*, og 62 % har tidligere forsøgt at ansøge om udlevering af dokumenter. Ansøgningerne har især været rettet mod

Rigsarkivet (33%) og kommunerne (33%), mens færre har søgt via stadsarkiver (14%) eller direkte hos institutioner (12%). Kun 12% af dem, der tidligere har søgt på egen hånd, angiver at have fået udleveret alle de bevarede dokumenter.

Figur 2: Omfang af dokumentudlevering ved tidligere ansøgninger på egen hånd

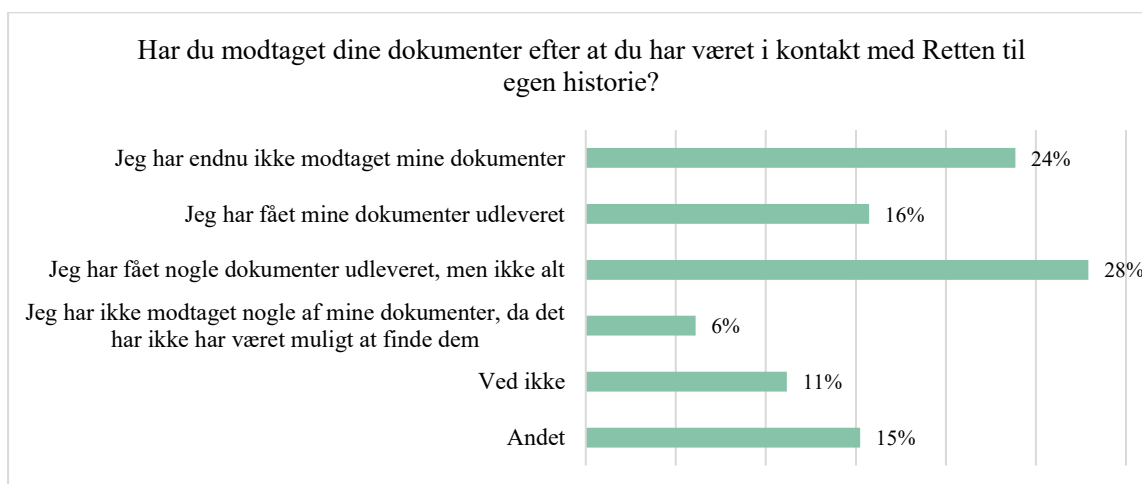

Blandt de respondenter, der tidligere har søgt aktindsigt på egen hånd, angiver 17%, at de har fået udleveret nogle, men ikke alle dokumenter, mens 29% slet ikke har fået udleveret materiale. Derudover svarer 17%, at de ikke ved, hvor mange dokumenter der findes, og 3% oplyser, at de ikke måtte beholde de udleverede dokumenter (her henvises der angiveligt til originalerne).

Af de respondenter, som har fået udleveret, har henholdsvis 31% af dem fået udleveret dem fra kommunen, 28% fra Rigsarkivet, 9% fra stadsarkiver og 9% fra institutioner. Dokumenterne er i overvejende grad blevet udleveret digitalt via e-boks (43%), efterfulgt af papirform (32%).

Efter kontakt med *Retten til egen historie* angiver 28% af respondenterne, at de har fået udleveret nogle af deres dokumenter, mens 24% fortsat afventer udlevering, grundet lange ventetider hos arkiver.

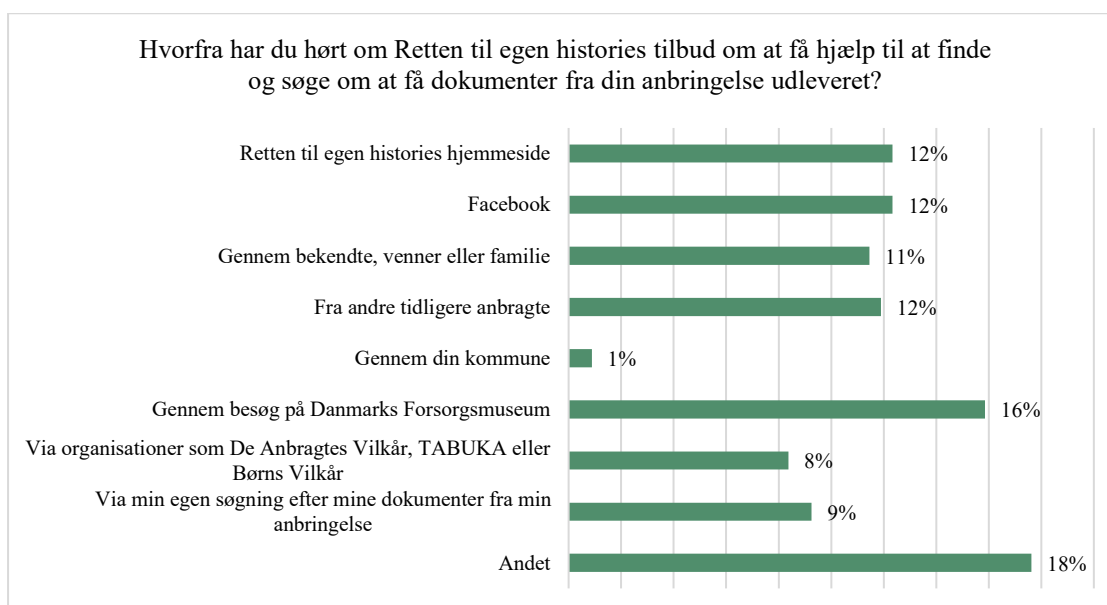
Figur 3: Status på udlevering af dokumenter efter kontakt med *Retten til egen historie*

Kendskab til tilbuddet og former for modtaget støtte

På spørgsmålet om, hvor respondenterne havde hørt om *Retten til egen histories* tilbud om at få hjælp til at finde og søge om at få sagsakter udleveret, angiver 16%, at de blev bekendt med tilbuddet gennem besøg på Danmarks Forsorgsmuseum. Derudover har 18% svaret ”andet”, mens 12% angiver, at de har hørt om tilbuddet via andre tidligere anbragte, Facebook eller *Retten til egen histories* hjemmeside. Endelig angiver 11%, at de har fået kendskab til tilbuddet gennem bekendte, venner eller familie.

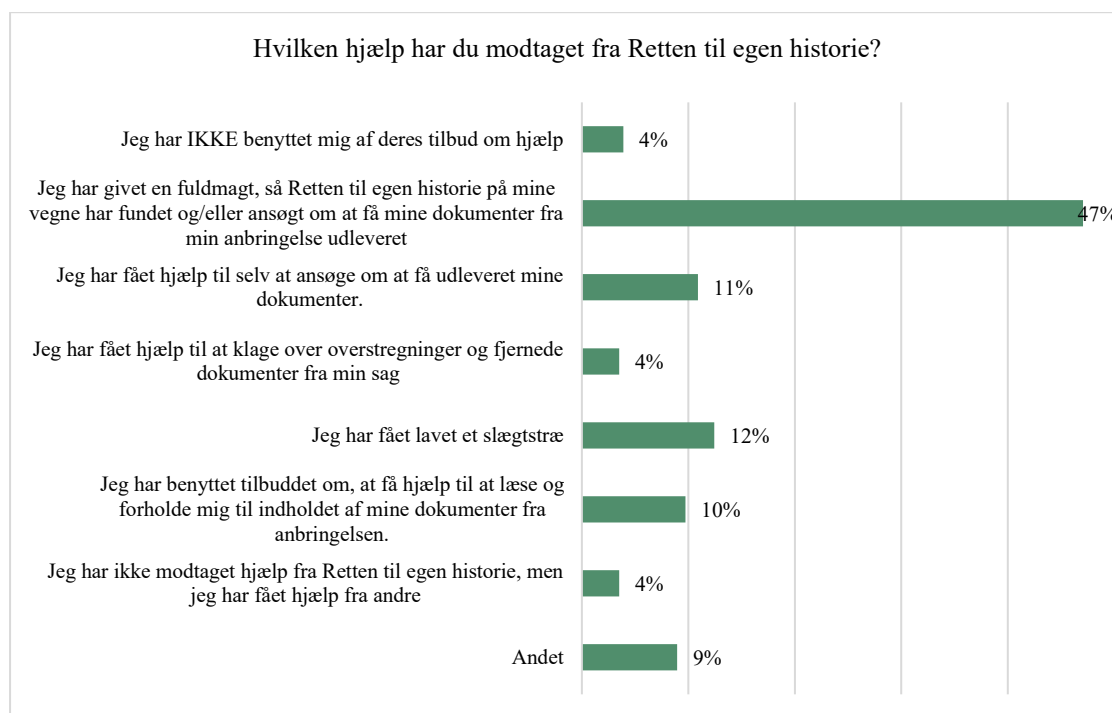
Figur 4: Respondentens kendskab til Retten til egen historie

Samlet set peger dette på, at kendskabet til *Retten til egen historie* i høj grad formidles gennem besøg på Danmarks Forsorgsmuseum og via personlige netværk.

Hvad angår den konkrete støtte, som respondenterne har modtaget gennem *Retten til egen historie*, har næsten halvdelen (47%) givet projektet fuldmagt til på deres vegne at opspore og ansøge om udlevering af relevante dokumenter.

Figur 5: Former for støtte modtaget gennem *Retten til egen historie*

Derudover har 12% af respondenterne fået udarbejdet et slægtstræ med hjælp fra frivillige slægtsforskere, 11% har modtaget vejledning i selv at søge om udlevering af dokumenter, og 10% har benyttet sig af tilbuddet om støtte til at læse og forholde sig til indholdet af deres sagsakter. I de åbne kommentarfelter beskriver langt de fleste slægtstræet som meningsfuldt og betydningsfuldt, idet det har bidraget til øget forståelse af deres forældre og styrket oplevelsen af forbundethed. Kommentarerne omfatter blandt andet:

"Helt fantastisk arbejde, med foto og beskrivelser af nogle af de vilkår som mine forfædre levede under, samt nogle af de begivenheder de havde været udsat for. Slægtstræet har givet mig en større forståelse for mine forfædres liv og for mig selv og mit eget liv."

"Det var en uventet bonus, som jeg blev meget bevæget over at modtage <3"

”Jeg er så taknemmelig for den hjælp jeg har modtaget. Jeg har fået en indsigt i min slægtshistorie, som jeg aldrig har haft. Det har givet mig en større oplevelse af sammenhæng og forbundethed, som er i stor kontrast til den oplevelse af at være alene, som ellers har præget mit liv.”

”(...) jeg har fået en ny bror jeg ikke har kendte til fra min fars side. Det har givet mig ro i mit liv at kende mine rødder.”

Selvom et udleveret slægtstræ for langt de fleste har været en positiv og rørende oplevelse, har nogle oplevet det anderledes. For en enkelt respondent har slægtstræet fx udgjort et symbol på en familie, vedkommende ikke føler sig som en del af:

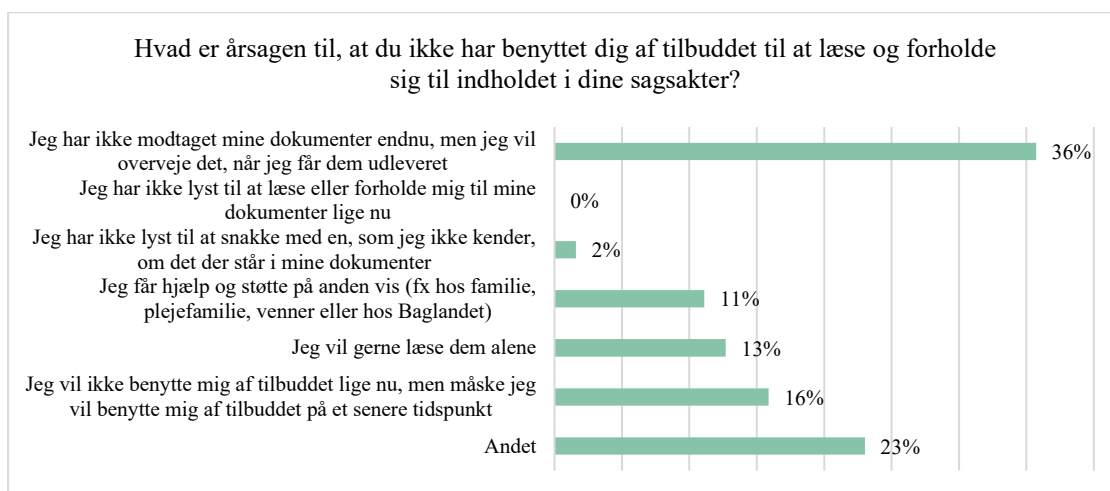
”Jamen, det er da fantastisk at se et slægtstræ, men det er også vildt fremmedgørende og frustrerende. Man ser, at man er en del af en helhed, men samtidig ser man, at man er ligesom en betændt blindtarm, der skulle fjernes og kasseres fra den store helhed. Som med så meget andet er der gode og dårlige sider.”

Erfaringer med terapeutisk støtte og bearbejdning af sagsakter

I forhold til delprojekt 5, angiver 19% af dem, som har besvaret vores spørgeskema, at de har fået hjælp til at læse og forholde sig til sine sagsakter. Heraf er 28% i gang med et forløb, 22%, har haft en telefonsamtale med Bente Nielsen fra TABUKA, som er projektleder på dette delprojekt, 10% overvejer at påbegynde et forløb og 12% havde allerede færdiggjort et forløb, da de modtog spørgeskemaet.

For at forstå, hvorfor kun 19% har benyttet sig af tilbuddet, er det relevant at se på en senere del af spørgeskemaet. Her bliver respondenterne spurgt, hvorfor de *ikke* har gjort brug af tilbuddet. Hele 36% svarer, at de endnu ikke har modtaget deres dokumenter, men at de forventer at overveje tilbuddet, når de får materialet udleveret. Derudover svarer 16%, at de ikke har lyst til at benytte tilbuddet lige nu, men muligvis vil gøre det på et senere tidspunkt.

Figur 6: Begrundelser for ikke at have benyttet tilbuddet om støtte til læsning af sagsakter

I det åbne tekstfelt forklarer 57 respondenter på forskellig vis, at grunden til, at de ikke har benyttet tilbuddet, primært handler om praktiske barrierer: at deres sager ikke har kunnet findes, at store dele af dokumenterne har været overstregede, eller at de fortsat afventer udlevering af materialet. Otte respondenter beskriver, at de på nuværende tidspunkt ikke føler sig klar til at dykke ned i en sårbar del af deres historie. En respondent formulerer det f.eks. således:

"Jeg har ikke lyst til at åbne op for mine barndomstraumer, da jeg er i gang med uddannelse og skal være stærk. Jeg tror ikke, det vil gavne mig at dykke ned i det. Men jeg er glad for at muligheden er der.

Overordnet giver de respondenter, der har benyttet tilbuddet, udtryk for stor tilfredshed, hvilket blandt andet kommer til udtryk i kommentarer som:

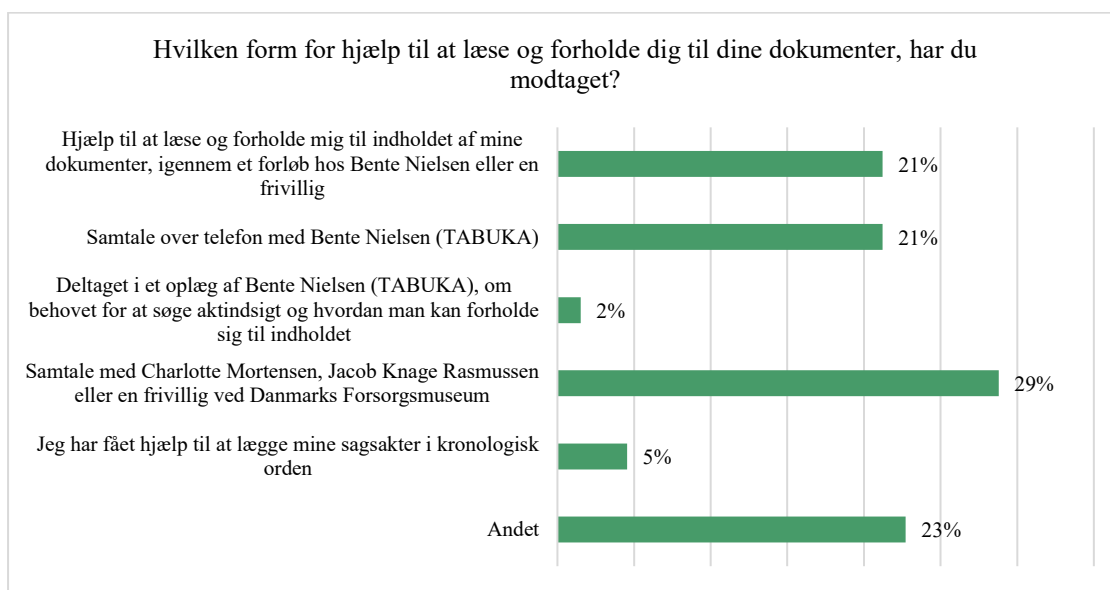
"Jeg har læst dem alene først og det fortrød jeg, så er glad for forløbet med Bente, hun er en fantastisk støtte."

"Bente er supersød og professionel. Hun har erfaring på området, og deler ud af episoder fra sin egen opvækst, som man selv kan relatere til. Derfor følte jeg mig i øjenhøjde, hvilket for mig er vigtigt, når svære, personlige sager som disse, skal gennemgås."

"Bente har været fantastisk til at hjælpe mig med at forstå mine papir, hun lytter og vejleder mig i hvordan jeg skal forholde mig til det, der står. (...) Jeg har fået bedre styr på mig selv og mine tanker efter at have snakket med Bente."

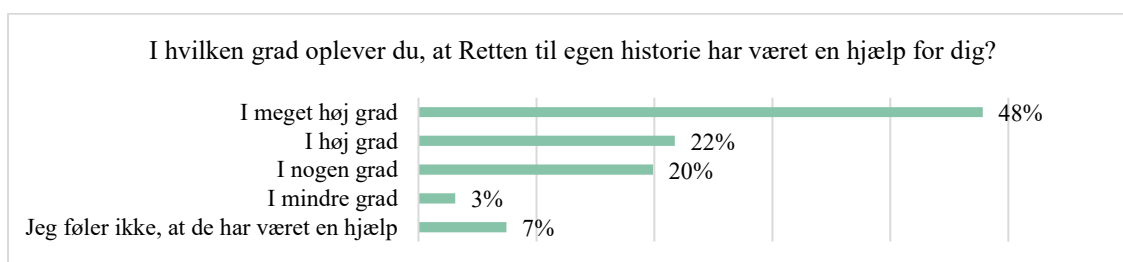
I forhold til den konkrete hjælp, som respondenterne har modtaget, fremgår det, at udover et forløb, telefonsamtale eller hjælp til at lægge dokumenter i kronologisk rækkefølge ved Bente, har 29% fået hjælp til at læse og forholde sig til deres dokumenter via. samtale med hhv. Jacob Knage Rasmussen og Charlotte Mortensen, begge fra Danmarks Forsorgsmuseum.

Figur 7: Former for støtte til læsning og bearbejdning af sagsakter

Med henblik på tilfredshedsgraden hos dem, der har benyttet sig af diverse tilbud om hjælp hos *Retten til egen historie*, har langt størstedelen været tilfredse.

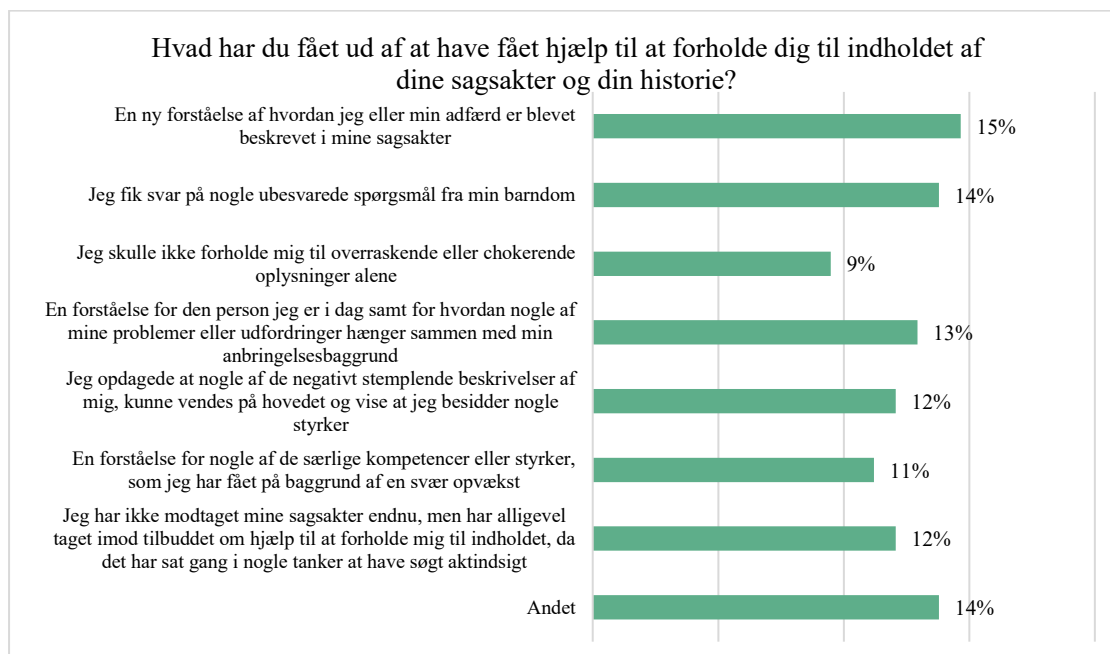
Figur 8: Overordnet tilfredshed med Retten til egen historie

70% angiver at de i høj eller meget høj grad oplever at Retten til egen historie har været en hjælp.

Denne tilfredshed går igen, når vi spørger mere specifikt ind til, hvad de har fået ud af den hjælp, de har modtaget fra TABUKA.

Figur 9: Udbytte af hjælp og støtte

Her svarede 15% at de havde fået en fornyet forståelse af, hvordan de var blevet beskrevet i deres sagsakter. 14% angav, at de havde fået svar på nogle ubesvarede spørgsmål fra deres barndom. 13% svarede, at de havde fået en ny forståelse for den person, de er i dag, samt hvordan nogle af deres problemer eller udfordringer hænger sammen med deres anbringelsesbaggrund. 12 % angav, at de havde opdaget, at nogle af de negative beskrivelser af dem kunne vendes på hovedet og i stedet for at udgøre en begrænsning i stedet kunne ses som en ressource. Derudover angav 12%, at de endnu ikke havde modtaget deres sagsakter, men alligevel havde taget imod tilbuddet, da processen omkring at søge aktindsigt i sig selv havde sat gang i nogle refleksioner. Dette tyder på, at de metoder som TABUKA anvender opleves som relevante af brugerne.

Opsummerende

Evalueringen af delprojekt 4 og 5 viser samlet set, at *Retten til egen historie* i projektperioden i høj grad er lykkedes med at imødekomme centrale behov hos tidligere anbragte i forbindelse med både opsporing af og bearbejdning af indholdet i

deres børnesagsakter. Respondenterne beskriver både barrierer i deres tidligere forsøg på selv at søge aktindsigt og en oplevet stor og vigtig støtte gennem projektets tilbud.

Langt størstedelen af respondenterne har tidligere overvejet eller forsøgt at søge aktindsigt på egen hånd, men et fåtal har fået udleveret alle relevante dokumenter. Dette understreger, at processen for mange er kompleks og vanskelig at navigere i uden støtte. Delprojekt 4's tilbud om hjælp til opsporing og historisk kontekstualisering, herunder udarbejdelse af slægtstræ, fremstår som et vigtigt bidrag til at reducere de nævnte barrierer med at søge aktindsigt og skabe sammenhæng i tidligere anbragtes livshistorier.

Særligt arbejdet med slægtstræer beskrives af mange som meningsfuldt og følelsesmæssigt berigende, idet det bidrager til øget forståelse, forbundethed og identitet. Samtidig viser enkelte erfaringer, at denne del af indsatsen også kan vække ambivalente følelser, hvilket peger på et behov for fortsat og eventuelt styrket forventningsafstemning og forberedelse af brugerne.

I relation til delprojekt 5 viser evalueringen, at 16% af respondenterne har benyttet sig af tilbuddet om terapeutisk støtte til læsning og bearbejdning af sagsakter. Det forholdsvis lave tal hænger sammen med, at mange endnu ikke har modtaget deres dokumenter eller ikke føler sig klar til at påbegynde en følelsesmæssigt krævende proces. Blandt de deltagere, der har benyttet tilbuddet, er tilfredsheden imidlertid meget høj. De beskriver, at støtten har bidraget til øget forståelse af egen barndom, nye perspektiver på tidligere stigmatiserende beskrivelser og større sammenhæng i deres livsfortælling.

Samlet set peger evalueringen på, at samspillet mellem delprojekt 4 og 5 udgør en helhedsorienteret og meningsfuld støtte til tidligere anbragte. Indsatsen kan siges både at adressere de praktiske, emotionelle og eksistentielle dimensioner af mødet med egne sagsakter. Evalueringen peger således på, at delprojekterne understøtter ambitionen om at udvikle en bæredygtig model for støtte til aktindsigt og bearbejdning, som både kan forankres nationalt og inspirere internationalt.

Litteratur

- Bardsley, J. (2017). Supporting Adult Care-Leavers: International Good Practice, Suellen Murray. *British Journal of Social Work*, 47(5), 1588–1590. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcw047>
- Larsen, M. (2022). *Blikke fra dem du skriver om: Børn og unges aktindsigt* (1. udgave). Akademisk Forlag.
- Larsen, M., Leth Svendsen, Idamarie, & Bruun Andersen, Bettina. (2024). *Med barnet på skulderen: Om at skrive med og om børn og unge i udsatte positioner : 9 skriftlighedsprincipper* (1. udgave). Akademisk Forlag.
- Nielsen, H. E. (2018). *Mit liv—Min sag: Tidligere anbragtes eftersøgning af deres sagsakter*. TABUKA.
- Pugh, G. (1999). *Unlocking the past: The impact of access to Barnardo's childcare records*. Ashgate.
- Rasmussen, J. K. (2021). *Hvem troede de jeg var? Når tidligere børnehjemsbørn læser deres journal-konflikter, håndteringsstrategier og potentialer*. [https://portal.findresearcher.sdu.dk/en/publications/hvem-troede-de-jeg-var-n%C3%A5r-tidligere-b%C3%B8rnehjemsb%C3%B8rn-l%C3%A6ser-deres-journal-konflikter, håndteringsstrategier og potentialer](https://portal.findresearcher.sdu.dk/en/publications/hvem-troede-de-jeg-var-n%C3%A5r-tidligere-b%C3%B8rnehjemsb%C3%B8rn-l%C3%A6ser-deres-journal-konflikter-h%C3%A5ndteringsstrategier-og-potentialer).
- Warming, H., Fjordside, S., & Lavaud, M. (2017). *Det dobbelte blik—Se styrkerne i det særlige hos børn og unge i udsatte positioner*. Akademisk Forlag.
- White, M. (2008). *Kort over narrative landskaber* (1. udgave). Hans Reitzel.

